

М'ячин Валентин Георгійович
доктор економічних наук,
професор кафедри соціально-економічних дисциплін;

Ковальов Олександр Олександрович
аспірант,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-566-5-10>

СУЧАСНІ МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

У сучасних умовах стрімких технологічних змін та посилення конкуренції на ринку ключовим чинником забезпечення сталого розвитку підприємств стає інноваційний потенціал. Однак перш ніж розробляти методи формування інноваційного потенціалу, необхідно чітко розуміти його структуру, рівень розвитку та резерви. Це можливо лише за наявності науково обґрунтованих методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу розвитку підприємства.

Таким чином, оцінка інноваційного потенціалу виступає не лише інструментом діагностики, а й логічною передумовою для подальшого управління інноваційними ресурсами, ухвалення стратегічних рішень і формування дієвих моделей розвитку. У зв'язку з цим, перш ніж перейти до аналізу методів формування інноваційного потенціалу, доцільно розглянути сучасні методи його оцінювання, які дозволяють адекватно і всебічно охарактеризувати внутрішній інноваційний ресурс підприємства.

У статті авторів Єпіфанова І. Ю., Гладка Д. О. [1] розглядається широкий спектр методичних підходів до оцінки інноваційного потенціалу підприємств, які використовуються у вітчизняній науковій та практичній традиції. Ці методи спрямовані на виявлення ресурсних можливостей підприємства щодо здійснення інноваційної діяльності, а також на вимірювання рівня його спроможності адаптуватися до нових умов господарювання.

1. Метод експертних оцінок.

Цей метод базується на зборі думок експертів щодо наявності та рівня розвитку складових інноваційного потенціалу: науково-технічної бази, кадрового потенціалу, управлінської спроможності, ринкових позицій. Він дозволяє провести якісний аналіз факторів, що важко піддаються кількісному вимірюванню. Серед переваг – гнучкість і простота реалізації. Недоліки пов’язані з суб’єктивністю результатів і необхідністю залучення кваліфікованих експертів.

2. Метод інтегральної оцінки.

Інтегральний підхід передбачає використання узагальнюючого показника, який об’єднує різноманітні характеристики інноваційного потенціалу (фінансові, технічні, організаційні, кадрові, інформаційні тощо). У процесі розрахунку застосовуються вагові коефіцієнти, що відображають значущість кожного блоку. Результатом є єдина числова оцінка, яка дає змогу порівнювати підприємства або відслідковувати динаміку потенціалу в часі.

3. Функціонально-вартісний аналіз (ФВА).

ФВА дає змогу оцінити ефективність функціонування окремих елементів інноваційного процесу з погляду їх вартості та цінності. Він допомагає виявити резерви оптимізації ресурсів, використаних для створення інновацій. Метод вимагає детального розгляду функцій, що виконуються кожною підсистемою підприємства, та зіставлення витрат на їх реалізацію з отриманими результатами.

4. Економіко-математичне моделювання.

До цієї групи відносяться методи побудови математичних моделей, які відображають залежності між різними факторами інноваційного потенціалу. Наприклад, можуть використовуватись моделі типу:

$$IP = \sum(w_i * x_i),$$

де IP – індекс інноваційного потенціалу, x_i – значення показників, w_i – вагові коефіцієнти. Такі моделі забезпечують точніші прогнози розвитку інноваційного потенціалу, однак вимагають якісної статистичної бази та навичок математичного аналізу.

5. SWOT-аналіз інноваційного потенціалу.

Цей метод передбачає виявлення сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз його інноваційного розвитку. SWOT-аналіз дозволяє врахувати як внутрішні ресурси, так і зовнішні фактори впливу (конкуренцію, законодавче

середовище, ринок технологій). Він є дієвим для стратегічного планування інноваційної діяльності.

6. Методика оцінки на основі індексів.

У статті згадується використання інтегральних індексів, які відображають рівень розвитку окремих складових інноваційного потенціалу. Наприклад, індекси кадрового потенціалу, науково-технічного забезпечення, маркетингової спроможності тощо. Кожен індекс розраховується на основі нормованих показників, а потім об'єднується в загальну індексну модель.

7. Метод економічного потенціалу підприємства як базису.

Інноваційний потенціал розглядається як похідна від загального економічного потенціалу підприємства, тобто від рівня його фінансової стабільності, прибутковості, оборотності активів, ділової активності. Такий підхід особливо актуальний для визначення здатності підприємства інвестувати в інновації.

8. Бенчмаркінг інноваційного потенціалу.

Цей метод передбачає порівняння показників підприємства з лідерами галузі чи з середніми галузевими значеннями. Бенчмаркінг дозволяє виявити відставання в окремих компонентах потенціалу та сформулювати орієнтири для розвитку.

9. Система показників (індикаторний підхід).

Оцінювання здійснюється за допомогою низки індикаторів, які відображають стан різних підсистем підприємства, що формують інноваційний потенціал: чисельність і кваліфікація персоналу, витрати на НДДКР, кількість патентів, нових розробок, частка нової продукції в загальному обсязі. Індикатори об'єднуються в групи за змістовими ознаками, що дозволяє проводити деталізовану оцінку.

За підсумками, автори статті акцентують увагу на тому, що комплексний підхід до оцінки інноваційного потенціалу забезпечує найбільшу точність і корисність результатів. Застосування лише одного з наведених методів не дозволяє повноцінно охопити всі аспекти потенціалу підприємства, а отже, доцільно комбінувати кілька підходів для отримання всебічної картини.

Однак, незважаючи на безперечну цінність кожного з описаних у статті [1] методів оцінки інноваційного потенціалу підприємства, слід зауважити, що всі вони мають певні методологічні обмеження.

Зокрема, вони не враховують нечіткість і розмитість формулювання багатьох економічних показників, які лежать в основі оцінки. У реальних умовах діяльності підприємства часто відсутня повна, точна або достовірна інформація про всі параметри, що ускладнює або навіть унеможлиблює проведення об'єктивної оцінки потенціалу традиційними методами.

Більше того, традиційні підходи не враховують багатовимірність і взаємозалежність зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства в умовах високої невизначеності, зростаючої динаміки середовища, нестабільності інституційного поля, швидких технологічних змін. У подібних ситуаціях виникає потреба у використанні більш гнучкого, адаптивного та інтелектуально-орієнтованого інструментарію, здатного оперувати не лише точними, а й нечіткими, ймовірнісними або лінгвістичними оцінками.

Одним із найефективніших інструментів, що дає змогу врахувати нечіткість вхідних параметрів та невизначеність зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства, є метод нечіткої логіки. Цей підхід дозволяє формалізувати суб'єктивні експертні оцінки, описати лінгвістичні змінні (наприклад, «високий рівень інноваційності», «середня адаптивність» тощо), врахувати розмиті межі між категоріями оцінювання, а також створити нечітко-логічну модель інтегральної оцінки інноваційного потенціалу підприємства [2].

Сутність цього методу полягає у побудові нечітких множин для кожного з оцінюваних параметрів, визначенні функцій належності, формуванні бази правил типу «якщо–то» та використанні механізмів агрегації й дефазифікації для отримання єдиного інтегрального показника [3]. Такий підхід виявляється надзвичайно ефективним у ситуаціях, коли точні виміри або однозначні критерії відсутні, а рішення повинні прийматись на основі комплексної інтерпретації нечітких даних.

Список використаної літератури:

1. Єпіфанова І. Ю., Гладка Д. О. Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу підприємства. *Innovation and Sustainability*. 2022. №3. С. 152–158. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.3.152.158>
2. М'ячин В. Г. Наукові засади формування інноваційного розвитку промислових підприємств: теорія, методологія, практика: монографія / В.Г. М'ячин; Укр. держ. хім.-техн. універ-т. Дніпро: ДВНЗ УДХТУ, 2019. 350 с.
3. Myachin V., Yudina O., Myroshnychenko O. Fuzzy-logical expert system for assessing the financial security of enterprises. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2021.Vol. 7 (4). P. 123–135. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-123-135>